

Batura, Wojciech

O Kanale Augustowskim. Sesja popularnonaukowa w Augustowie

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 29/2, 511-513

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rodków krajowych, głównie członków Komisji Geodezji Satelitarnej przy Komitecie Badań Kosmicznych PAN, dające zarówno przeglądy, rozważania teoretyczne, jak i sprawozdania obejmujące problematykę wyznaczania podstawowych wielkości geodezyjnych i geodynamicznych z obserwacji prowadzonych technikami współczesnymi, tzn. radiointerferometrią przy bardzo długich bazach — VLBI (dr dr: K. Vorbrich, Z. Krysiński, K. Bujakowski) i pomiarami efektu Dopplera dla SSZ (dr W. Jakś, mgr P. Frączyk, mgr A. Łabędzki, doc. W. Pachelski, dr J. Lamparski — mgr A. Praticka, mgr K. Świątek, dr W. Góral, dr A. Drożyner oraz dr dr: J. Łatka, J. Kazimiński i J. Markowski); spośród referatów wymienionych autorów najściślej, bo już w tytułach, uwzględniały główny, obliczeniowy temat sesji referaty dra W. Górala i mgra P. Frączyka. Komisja Geodezji Planetarnej odbyła w Krakowie także swoje posiedzenie organizacyjne pod przewodnictwem doc. J. B. Zielińskiego.

Pełny przekrój bogatej tematyki omawianej sesji ukaże publikacja zawierająca komplet materiałów. Niemniej jednak nie można pominąć ciekawego, potwierdzającego się w ogólnej opinii wniosku na temat trwałej wartości wkładu Banachiewicza w rachunek wyrównawczy. Myśl ta, specjalnie mocno zaakcentowana przez prof. J. Gaździckiego, była również dostrzegalna w wystąpieniu prof. K. Koziela i w referacie prof. G. Złatanowa; podzielali ją też liczni dyskutanci. Okazuje się bowiem, że — zdanie specjalistów jest tu zgodne — krakowianie, choć w zasadzie ustępują ogólnością matematyczną macierzom i dziś utraciły już walor narzędzia usprawniającego procesy obliczeniowe wobec ogromnych możliwości współczesnych maszyn cyfrowych, to jednak w dziedzinie rachunku wyrównawczego (a ściślej — w metodzie najmniejszych kwadratów) jej algorytm krakowianowy jest, jak dotąd, nie do zastąpienia! Wyróżnia się w porównaniu z ujęciami macierzowymi prostotą, elegancją i przejrzystością formalną — głównie dzięki temu, że w algebrze krakowianowej można było zdefiniować pojęcie pierwiastka krakowianu, nie mające odpowiednika w rachunku macierzowym.

Jan Mielicki
(Kraków)

O KANALE AUGUSTOWSKIM. SESJA POPULARNONAUKOWA W AUGUSTOWIE

W ramach obchodów 160-lecia rozpoczęcia realizacji wybitnego osiągnięcia polskiej inżynierii wodnej XIX wieku — unikatowego zabytku kultury narodowej, a mianowicie Kanału Augustowskiego — Towarzystwo Miłośników Ziemi Augustowskiej przy poparciu Urzędu Miejskiego w Augustowie zorganizowało w dniach 24—25 września 1983 r. sesję popularnonaukową. Celem jej było przedstawienie dotychczasowej wiedzy o historii obiektu oraz zastanowienie się nad obecnym stanem tej specyficznej drogi wodnej, nad problemami jej wartości zabytkowych i przyrodniczych, a także pogłębienie znajomości tych zagadnień wśród mieszkańców miasta i w kręgu jego miłośników oraz obudzenie społecznego zainteresowania.

Sesję otworzył mgr Marian Stachyra — prezes Zarządu Towarzystwa; przedstawił cel i program zebrania.

Mgr Wojciech Batura (Muzeum w Augustowie) wygłosił referat: *Budowa Kanału Augustowskiego — próba nowego ujęcia niektórych zagadnień*. Po scharakteryzowaniu dotychczasowej literatury przedmiotu i stanu zachowania źródeł archiwalnych autor ukazał wyrwykowość i hipotetyczność dotychczasowych konstrukcji

historycznych. Zapoznał on zebranych z dwoma przykładowymi zagadnieniami — trybem przygotowania i autorstwem projektu oraz problemem kierownictwa i organizacji budowy. Było to odmienne ujęcie tych tematów w porównaniu z dotychczasową literaturą.

Mgr Stanisław Tumidajewicz (wojewódzki konserwator zabytków w Suwałkach) omówił *Problemy konserwatorskie Kanału Augustowskiego*. We wstępie podkreślił specyfikę obiektu jako zabytku i jednocześnie czynnej drogi wodnej. Wyróżnił elementy decydujące o zaliczeniu Kanału Augustowskiego do zasobu wybitnych zabytków techniki. Przechodząc do kwestii samych działań konserwatorskich, referent wskazał na brak doświadczeń w tej sferze zarówno wśród służb konserwatorskich, jak i wodnych. Przedmiotem wnikliwej analizy stała się opracowana w latach 1968—1983 dokumentacja techniczna. Ujawniony został na tym tle stały postęp w udoskonalaniu metod i środków. Stopniowo odchodzono od współczesnych, nie najlepszych metod zabezpieczania brzegów do stosowania umocnień roślinnych, naturalnych. Duże znaczenie w przyjęciu prawidłowego kierunku działania miała presja społeczna, wywołana tzw. „afetą śluzy Paniewo” w 1974 r. Referent podkreślił, że wszystkie obecne czynności w strefie ochronnej kanału są konsultowane ze służbą konserwatorską. Na duże uznanie zasługuje wprowadzenie faszynowych umocnień brzegów i stopniowa — w miarę procesów destrukcji — rezygnacja z drobnych poprawek modernizacyjnych z lat 1947—1968 (m.in. zamiana wrót poliestrowych w Przewięzi na drewniane, usuwanie ciężkich umocnień brzegowych itp.), a także odremontowanie strażnicówek i zabudowań gospodarczych. S. Tumidajewicz przekazał wyrazy uznania instytucjom nadzoru dróg wodnych, zajmujących się konserwacją obiektu, za stałą troskę nad utrzymaniem wszystkich elementów konstrukcyjnych w stanie użytkowym. Stwierdził, że dużym niedopatrzeniem jest, niestety, brak pełnej dokumentacji konserwatorskiej. Konieczne jest, jego zdaniem, przygotowanie w najbliższym czasie kompleksowego studium uwzględniającego pełne opracowanie stosunków przyrodniczo-wodnych w strefie Kanału Augustowskiego oraz technologii stosowanych metod konserwatorskich. Studium to wskazałoby drogę do dalszych działań praktycznych, uniemożliwiających popełnianie w tym zakresie błędów, co — niestety — miało miejsce w przeszłości.

Następnie odczytany został tekst referatu wojewódzkiego konserwatora przyrody — mgra Zdzisława Szkirucia — *Ochrona wartości przyrodniczych strefy Kanału Augustowskiego*. Autor, ukazując walory przyrodnicze strefy Kanału, przedstawił konkretne działania w zakresie ochrony przyrody, jak: tworzenie rezerwatów, starania nad poprawą zabezpieczenia od zanieczyszczeń punktowych, ustanowienie przestrzeganych — jak podkreślił autor — stref ciszy. Zwrócił on uwagę na konieczność zakończenia przedłużającej się budowy oczyszczalni ścieków w Augustowie, wprowadzenia szczelnych szamb przy ośrodkach wypoczynkowych i zbiorników ścieków na statkach. Ujawnił bezradność wobec zanieczyszczeń wielkoobszarowych (od środków agrotechnicznych). Stosowane obecnie umocnienia Kanału Augustowskiego stanowią — zdaniem Z. Szkirucia — wzorowy przykład uwzględniania wymogów ochrony krajobrazu przy zabezpieczeniu funkcji ekologicznej.

Dyskusję zapoczątkowało odczytanie wypowiedzi nieobecnego na sesji dyrektora Muzeum Techniki NOT w Warszawie — inż. Jerzego Jasiuka. Podkreślając wysoką rangę Kanału Augustowskiego jako pomnika polskiej kultury technicznej XIX wieku, wskazał on na istnienie znacznych kontrowersji co do metod zabezpieczania i konserwacji tej nietypowej drogi wodnej oraz konkretnych jej elementów, a zwłaszcza na spotykające się ze stałą krytyką społeczną praktyczne działania. Wystąpił z wnioskiem o powołanie Rady Naukowo-Programowej, skła-

Prof. Herbert Kaufmann w rozmowie z doc. Andrzejem Marcińskim

PROF. DR. **KSAWERY ROWIŃSKI**

CZŁONEK RZECZYWISTY PAN

UR. 17. XI. 1904_{R.} W GOLI WOJ. POZNAŃSKIE

ZM. 16. VI. 1983_{R.} W WARSZAWIE

**TWÓRCA SZKOŁY RADIOLOGII PEDIATRYCZNEJ
W POLSCE**

NAUCZAŁ W TYM GMACHU W LATACH 1951 - 1975

dającej się z wybitnych znawców przedmiotu; organ ten sprawowałby kontrolę nad działalnością instytucji konserwujących kanał.

Zebrani jednomyślnie opowiedzieli się za powołaniem Rady i zobowiązali Zarząd Towarzystwa Miłośników Ziemi Augustowskiej do podjęcia konkretnych starań w tej sprawie.

Dyskusja objęła szeroki zakres zagadnień. Referenci odpowiadali na liczne zapytania i głosy dyskusyjne. Wyrażano m. in. niepokój o drzewostan w strefie ochronnej Kanału, przedstawiając przypadki sprzeczności między założeniami a praktyką. Wskazywano na niespełnienie zadań przez Muzeum Kanału Augustowskiego, ograniczonego w swych funkcjach i mającego trudności lokalowe. W związku z trwającymi i przewidywanymi w najbliższym czasie remontami kapitalnymi niektórych obiektów kanału dzielono się obawami, czy nie powtórzą one niefortunnych doświadczeń przeszłości. Występowano o szersze zaakcentowanie „obudowy historyczno-krajoznawczej” trasy Kanału. Znany literat — Aleksander Omilianowicz — przedstawił postulat upamiętnienia przy poszczególnych śluzach akcji bojowych partyzantów, działających tam w latach 1943—1944. Zwrócił też uwagę na słabe propagowanie walorów Kanału, zachęcając Towarzystwo Miłośników Ziemi Augustowskiej do publikowania wydawnictw albumowych i folderów. Przedstawiciel miejscowego nadzoru wodnego — Edmund Franciszkiewicz — zapoznał zebranych z programem działań remontowych, stanem jego realizacji i kosztami. Zaprezentowane środki, jak na potrzeby unikalnego w skali europejskiej zabytku, nie wydały się zebranych wystarczające.

Podsumowania sesji dokonał mgr Stachyra, który wyraził nadzieję, iż spotkanie spełniło swe zadanie i że przyczyni się ono do lepszego skoordynowania działań społecznych. Jednocześnie wyraził niepokój z powodu nieobecności wielu z zaproszonych gości — tak z kręgu centralnych władz, jak i administracji lokalnej. Być może wynikało to z niedociągnięć natury organizacyjnej, terminu itp. W przyszłości Towarzystwo postara się ich uniknąć.

Sesję uzupełniło zwiedzenie wystawy zorganizowanej przez Muzeum Techniki NOT w Warszawie i Muzeum w Augustowie (Oddział Muzeum Okręgu w Suwałkach) w sali Przedsiębiorstwa Budownictwa Wodno-Inżynieryjnego; w dniu następnym odbyła się wizja stanu Kanału Augustowskiego statkiem na trasie Augustów — śluza Swoboda — Augustów.

Wojciech Batura
(Augustów)

SESJA NAUKOWA POŚWIĘCONA STEFANOWI ZWOLIŃSKIEMU

W dnia 29 IX 1982 r. zmarł w Zakopanem speleolog i badacz dawnego górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego — Stefan Zwoliński. Krótki nekrolog pióra Henryka Josta w nr 2 z 1983 r. „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” nie mógł oddać w pełni ogromu zasług tego badacza w zakresie poznania dziejów nauki i techniki w Polsce. Czas zresztą nie sprzyjał wówczas wspomnieniom i wnikliwszej ocenie działalności człowieka, który pozostawił wiele cennych książek i artykułów, a ponad wszystko kilkanaście obszernych rękopisów, dotyczących dawnego górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego.

Mając na uwadze powyższe Oddział Zakopiański PTTK zorganizował specjalną sesję (wraz z wycieczką w Tatry), która odbyła się w dniach 24—25 IX 1983 r. Przedstawiono na niej trzy referaty: o życiu i działalności naukowej Zwolińskiego — Z. Wójcik; o pracach nad dawnym górnictwem i hutnictwem tatrzań-